

Begravning (Skulet av 1800-talet,  
Gröjan av 1900-talet)

Luf. 70

Här någon dött skulle bekrä (bjudnings-  
kort) ständas ut. Dessa var tryckta men  
då de skulle formuleras och skrivas ut  
kom de flesta till pappa, skolläraren,  
på att få hjälp.

Liket lades i kammaren och en lakan  
lades över. För fästerena hängdes lakan.  
Listan var hemmagjord eller förfärdigad  
av bysnickaren. De var av enkel fuk-  
brädder och sedan kimpäckta. En gammal  
käring brukade alltid kamma och strä  
liken. Sen skulle man alltid "litta på  
liken." Då lyfte man på lakanet som  
låg över. Där man lågräga i från  
bjöds på kaffe. Sen skulle jord.

fästas för häymassan. Vid 8-tiden  
var det samling i Sörs huset. Där  
bjöds på kaffegök kl. 10. och där var  
inte alltid så säkert att de var nyktra  
när de var där i närheten kyrkan.  
Likvagnen var en vacker hälskrända  
utan fjädrar ändå till ganska kort  
en stund för då kom de alltid och  
ville låna den till begravningarna.  
En annan lykte inte den för de  
spikade i vagnen för att bista skulle  
för krar. Men Vika att låna till den  
kunde de ju inte. Vagnen pryddes  
med löv och samman och gran och  
vinter. En björk eller granris  
ställdes i varje hörn. De fick själva  
hålla häst till likvagnen eller också  
låna av bekanta. Liket skulle bäras ut

med fätherna först. Vägen till kyrkan  
var visad med gårdarna. Sam-  
särskild hedersbegravning satte  
man upp gravar på huse sidor  
om vägen. Topparna på gravarna  
var blåta. Prestaren flams ej  
i min barndom. Men på måndags  
dag 1913 lånades både likvagn och  
prestarer från Munkedal, vilka då  
hade blivit brukligt. Klockaren  
mätte begravningsföljet vid grunden  
och gick före och sa: "gag gar  
mot dæden vare gag gar". Efter  
klockaren gick prästen. Begravningarna  
skedde allmänna på söndagarna  
först "fina" folk ibland föddrag  
vardagar. Begravningskransar  
vet jag aldrig att jag såg till.

Kyrkan pryddes efter råd och lägen-  
het med Björkar granar och Gips.  
Man brukade säga: "Död lukus fötter  
Skall ligga åt öster".  
Tjännarna hade snara dräkt och låga  
hättor, kinnarna hade snara klänningar  
och huvudduk.  
Efter begravningen var det graväl.  
Mamma ville alltid att det skulle  
varit upprätt vid graven för han  
lyckte inte att att kalasen ofta blev  
så vilda. Pappa och mamma var  
nästan alltid värdar vid graväl.  
Bönderna skulle dras fram till  
borden innan de kom igång. Det  
hörs tal för den døde och man  
drack den dodes skål. Vin och  
punsch serverades frukturen.

ACC. N:R M. 11693:5.

FOLKLIVS-  
ARKIVET  
LUND

Brännin Karlarua. Begravnings-  
kaupetken lade åt man ar på  
kalaset och tog med sig hem.  
Till kocken som lagade maten  
skulle det alltid skulas in pengar.

Tunnbröd

Man brukade träska i två omgångar.  
Först slog rågen. Man tog då in karnen  
på lagen och slog nekarna utom denna.  
Av rågen bakades vanligt bröd.  
Sen träskades karnen och kornet och  
efter det blev det tunnbrödsbak.

Fyra funktimmer ljödes och de höll  
på i flera dagar. De såg två och  
två luttarna varandra och hade  
fram på sig var sin "pjöl" (= bordskiva)  
och var sin "kävle". Pjölen var väl  
ca 1 1/2 m. breda. De hade de i en  
stor träg. De lade upp en blick på  
"pjölen" och "kävle" ut den i  
lunna, lonna plask. Och så blåste

de under flaken så de fladdrade.  
En karl rullade sedan upp flaken  
på en pinne (här glänt bad den  
kallades; den var tjockare i ena  
ändan och tunnare i den andra -  
ungefär som en pekpinne) och rullade  
sedan upp den i ugnen. ~~Den~~ Ugnen hade  
eldats varu inredn med björkved,  
under gjätra bakningen var det ingen  
eld - nämligen någon onstaka glöd.  
Det färdiga brödet förvarades på  
håttorns skul på en ställning på  
bunden. De låg i manskåpa tröskor.  
Sen skulle detta bröd gräcka ända  
till nästa höstbak. Det användes  
mest till "mjölkessöll", dvs. det  
daggades i varm mjölk som man  
hade som förrätt till fiskost eller



lördag. Ungarna gjorde s. k.

"Skomakarsuöngar" av det. Det  
var smnbröd med mosad potatis  
och salt sill emellan.

I färdiga hem som inte  
hade sugel fick jag ofta till lördag  
potatis och "klappa" av salt, valsten  
och kummin.

Ost.

Till en ställe inbjöds kvinnorna runt  
om i trakten till ostkalas. Det var i  
juli månad. De hade då mjölk med  
sig och gjorde ost. Osten blev då  
lagom färdig till jul. "Sammost"  
kallades det valsten. Valsten fick



koka till bara mjölksockret var kvar.

Bakades ihop till runda bullar.

Dessa blev sedan på pinjärn och i  
denna färdiga ost daggades så smör-  
gåsarna. Vardagsmat.

"Möskost." När mjölken hade läpt  
sig fick alltihop koka till vattnet  
hudenstat. Den ost var särskilt  
fin och användes bara vid be-  
gravningar och andra högtidliga  
tillfällen.

Snuslakt.

De tog en darr från bethoden  
och hade sin slaktbank. För  
att få ut grisen var stian  
band man upp en trynne på  
den och så drog den ut.  
Lades på bänken. Två karlar  
höll grisen och en stak den  
i halsen vid pulsådern. En  
funktionär stod och högrade  
bladet. Grisen skälloas med  
sin häften och "bladderna" (borst)  
skrapades av.

Palt.

Efter grisslakt lagades det palt.  
En fast deg gjordes i ardeuing av  
blod och grönt rågmejöl. Inom  
händerna formades stora bullar  
som koktes i saltat vatten. Sen  
skars den i skivar och stektes  
med fläsk till.

Stamp.

Vi brukade äta kantareller och svamp,  
men av allmogeen ansågs all "sopp"  
oärlig. "Ni äter sopp" sa de och  
ansåg att vi inte var riktigt jumbde.

Brännvinsförsäljning.

I Lönjan på 1900-talet fick de köpa  
Brännvin på Lubbalskede bara en an-  
veckla. Den veckan det gick att köpa  
kallades "den gule reggan". En fick i  
uppdrag att köpa för alla som skulle  
ha och för i räk med stora 10-liters  
bleckdunkar och köpte hem så det  
skulle räcka för den "dåliga reggan" också.

Hummerförsäljning.

Pappa berättade att han i sin barndom  
(1860-talet) var med om att köra hummer  
en till Luddavalla från Stängeväsk  
i stora gädselskivardar - så mycket  
hummer fick de.

Torvupptagning

Pappa var skollärare men hade jord-  
breek också. 1/2 mil hemifrån fanns  
en torvmyr där skolans behov av bränsle  
togs upp. Pappa fick 100 kr. om året för  
att han höll skolan med värme.

På myren grävdes en grop. "Torvsulan"  
i denna ältades med fötterna av  
tråkarlar och östes sedan upp i en  
skottkärra. Denna kördes till en jämn  
plats och "sulan" vältes ut. Några  
punkter mer plattade där ut den  
och pitade upp den i fyrkanter när  
planen var full. Efter några veckor  
när den hade forkat festes torven.

Fyrkanterna ställdes mot varandra två  
och två och en lades ovanpå. Efter

ytterligare en par bekar kulades  
forren, dvs. den lades upp i större  
runda högar. När den färdig köades  
den hem med häst och vagn och lagrades  
i bedboden.

### Födelsedagsfirande.

När jag blev 13 år hade mamma  
dukat en långbord och bjöd alla  
skolbarnen på kaffe. En stol  
var lövad.

Lucia.

Uamman (j. i Småland) kom in till oss unga på morgonen med kaffe och lussekatter! Hon hade klätt ut sig i vitt linne och målat sig med vitt blåck på kinderna och hade utslaget hår.

År 1905 sprang det fullt med flickor utklädda till Lucia på stationen i Göteborg.



Läkemedel.

Jag tappade svett och ned från en berg-  
knalle en gång när jag var liten  
och fick en gräslig plärk i benen.  
Mamma visste inte vad han skulle  
göra med det. En gammal faldat  
kom på besök och fick hära talas om  
det. Han sa: "Ta press och stryk på,  
så blir det bra."

Smuggla fags till bara vid slakt  
och lades på en plaska. Användes  
till frostskadar.

"Läkeblå" (Plantago major) lades  
på sår.

ACC. N:R M. 11693:17.

FOLKLIVS-  
ARKIVET  
LUND

Skola

I skolsalen var långa bänkar - See  
på var sida med en gång i mitten.  
I varje bänk kunde sitta minst  
sju barn. I allmänhet hade varje  
80 ungar att undervisa - alla klasserna  
på en gång.

Talesätt.FOLKLIVS-  
ARKIVET  
LUND

"Hösom flö eller har som snarp"  
sa manna (fädd i Småland)  
när de blev drängar för mynn  
el. för liden ar hägt och aldrig  
lagom.

"Den som sjunger om vören kommer  
i hökaväva i man kvällen" (=gräler  
i man kvällen)

"I Snarlehorg där har fan" sa  
di i Luddvalla.